

1.um,
 responsio: **Argumentum 4.um** Ad eandem potentiam pertinent imperium et oratio. Atqui oratio est actus intellectus. Ergo et imperium.—**Respondent**, oratione quidem, prout significat petitionem per verbum internum manifestatam importare actum intellectus, in se tamen et relate ad Deum salvari ejus essentiam posse in solo actu voluntatis: quare legitur in Psalmis: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus* (1).

5.um,
 responsio. **Argumentum 5.um** Si imperium esset actus voluntatis, revocaretur tandem ad desiderium. Atqui sæpe quis coactus imperat sine desiderio obligandi; sæpe etiam Superior desiderat, nec tamen imperat.—**Respondent** imperium internum esse quidem desiderium, non tamen qualecumque, sed specialis indolis, quod scilicet efficaciter vult obligare subditum. Quare omne imperium est desiderium, sed non e converso: desiderium, inquam, obligationis, non tamen semper executionis; quia potest quis aliquid serio præcipere, quod reipsa nolit executioni mandari, dummodo subditum obligatum velit, et ex se paratum ad exsequendum. Unde qui coactus imperat externe sine obligandi desiderio, re vera non habet imperium internum: nec subditus, qui noverit hujuscæ desiderii defectum, tenebitur obedire, quantumcumque percipiat intimationem rationis, vel quantumvis audiat verba: *Fac hoc*.

Hæc sunt præcipua argumenta, quibus utraque opinio fulcitur: utraque probabilis videtur et auctoritate patronorum et rationum momentis, quamvis forte quæ priorem confirmant magis accommodata videantur conceptui imperii, quem omnes vulgo habent, et verbis sæpe solent exprimere Itaque eligat prudens lector, quæ sibi probabilior videatur.

ARTICULUS V.

An et quo pacto voluntas moveatur, et moveat alias potentias.

76. Ad tria capita revocari possunt omnia, quæ de motione voluntatis breviter dicenda videntur: primo a quibus

(1) Lossada, loc. cit. num. 107.

moveatur voluntas, secundo an moveat alias potentias, et demum quo pacto moveat illas.

§ 1.—A QUIBUS MOVERI QUEAT VOLUNTAS.

Ante omnia illud probe notandum est, quod cum motus sit actus entis in potentia, eatenus voluntas moveri potest ad aliquid, quatenus est in potentia ad illud. Ad duo autem potest esse voluntas in potentia, ad exercitium actus, quia nempe non semper actu vult, et ad specificationem, quia nimirum non habet sua natura determinatam speciem actus, quem ponat, sed est indifferens ad hujus vel alterius rei volutionem, aut amorem vel desiderium. Deinde ad duo genera causarum revocari possunt moventia, ad finalem et ad efficientem; causa enim materialis per se non movet, nec forma, secundum quod causat compositum formaliter, proprie movet nisi quatenus est fons virtutis, per quam motus efficiendus est. Finalis vero movet alliciendo agens bonitate sua, et ea, quæ voluntatem movere possunt, in primis nullum jam dubium superesse potest ex superius scriptis, quominus per modum objecti possit movere voluntatem, videlicet in genere causæ finalis, quælibet res apprehensa ut bona et hic et nunc conveniens, sive creata sit sive increata, sive corporea sive spiritualis, sive interna ipsi appetenti sive externa, ipsis potentiis non exceptis: nam objectum voluntatis est bonum apprehensum (1). Dubitatur autem, utrum sit aliquid, quod voluntatem moveat non solum tamquam objectum propositum ut bonum, ideoque quoad specificationem et instar finis; sed etiam quoad ipsum exercitium, nimirum inclinando efficienter voluntatem ad actum. Quod bifariam intelligi potest: primo directe et immediate agendo in voluntatem, eamque ad actum impellendo vel inclinando; secundo indirecte et mediate, apponendo aliquid, unde voluntas inclinatur per seipsam ad eliciendum actum. Resque, de quibus inquiri potest, utrum hoc pacto movere possint voluntatem, vel sunt intra ipsum appetentem, nempe potentiam animæ,

Voluntas potest moveri et quoad exercitium et quoad specificationem;

moventia vero possunt esse causa finalis et efficiens.

In genere causæ finalis et per modum objecti potest voluntas moveri a quolibet bono.

Utrum aliquid movere possit voluntatem per modum causæ, scilicet efficienter eam inclinando;

quid dicendum de potentiis animæ;

(1) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9. per totam; et relege superius probata, num. 9, pag. 16 seqq.

vel sunt res externæ. Potentiæ vel sunt ordinis vegetativi, vel sensitivi vel intellectivi. Vegetativæ nihil possunt efficere nisi tanquam objecta ad movendam voluntatem, ut per se patet, quia sunt materiales. Ob similem rationem potentiæ sensitivæ non possunt voluntatem movere saltem immediate, cum potissimum cognitio sensitiva non sufficiat ad actum voluntatis (1); at medio appetitu sensitivo dici possunt aliquo modo influere, Appetitus vero sensitivus quo pacto indirecte moveat voluntatem, superius declaratum est (2). Intellectus ex quorundam sententiâ efficienter movet voluntatem, propterea quod intellectio efficiencia physica, influit, in actum voluntatis. Verius tamen tenendum est intellectio-nem non movere voluntatem nisi instar conditionis propon-entis objectum, ac proinde morali quadam causalitate (3). Quapropter docuit Angelicus, intellectum movere volunta-tem instar finis, quia nempe proponit, bonum, cuius est in genere causæ finalis movere voluntatem; vel etiam quoad specificationem, videlicet quatenus ostendendo bonum hoc vel illud, est in causa, ut voluntas hanc vel illam speciem efficiat actus (4). Restat voluntas, quæ non solum elicit actus suos, sed etiam ex communi sententiâ imperat illos, ac proinde movet se ipsam ad exercitium, non quidem relate ad omnes actus, ut statim magis declarabitur, sed ad multos, ac nominatim ad eos qui posita intentione finis consequuntur ex desiderio illius obtinendi. *Sicut dictum est* (1. 2. quæst. 9, art. 1), inquit S. Thomas, *hoc modo se habet finis in appetibi-libus, sicut principium in intelligibilibus. Manifestum est autem, quod intellectus per hoc quod cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actum, quantum ad cognitionem conclusi-onum; et hoc modo movet seipsum: et similiter voluntas, per hoc quod vult finem, movet seipsam ad volendum ea quæ sunt ad finem* (5).

(1) Vide supra, num. 50, pag. 121.

(2) Vide supra, num. 40, pag. 94 seqq.

(3) Vide supra, num. 14, pag. 27 seqq.

(4) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 82, art. 4; 1. 2. quæst. 9, art. 1; *de malo*, quæst. 6, art. unic. in corp. et ad 10.um

(5) S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 3.

Dices forte. Id quod movet, est in actu; quod autem movetur, in potentia. Cum ergo nihil sit simul in actu et in potentia respectu ejusdem, nec potest voluntas se ipsam move-re.—Sed respondetur cum S. Thoma, *quod voluntas non secundum idem movet, et movetur, unde nec secundum idem est in actu et in potentia; sed in quantum actu vult finem, reducit se de potentia in actum respectu eorum quæ sunt ad finem, ut scilicet actu ea velit* (1).

Jam externa agentia, de quibus inquiri potest, utrum moveant voluntatem, vel sunt corporea, vel spiritalia, in quibus numerantur Deus et angeli, quæ omnia constat, quod movere possint voluntatem instar objecti, sed quæritur, utrum possint etiam movere illam quoad exercitium, quasi aliquid efficiendo circa eam, ut e potentia transeat ad actum volitionis. Et quamquam veteres quidam philosophi et hæretici, quemad-modum refert S. Augustinus (2), posuerint corpora, potissi-mum cælestia, directe imprimere in voluntatem humanam, determinando illam ad actus suos; vera tamen ac certissima doctrina tenet, id fieri non posse, *Voluntas enim... est in ra-tione* (nempe in parte rationali anime). *Ratio autem est pote-ntia anime non alligata organo corporali. Unde relinquitur, quod voluntas sit potentia omnino immaterialis et incorporea. Manifestum est autem, quod nullum corpus agere potest in rem incorpoream, sed potius e converso, eo quod res incorporeæ et immateriales sunt formatoris et universioris virtutis, quam quæcumque res corporales. Unde impossibile est, quod corpus cælesti imprimat directe in intellectum aut voluntatem. Et pro-pter hoc Aristoteles* (*De anima*, lib. II, text. 150), *recitans opinionem dicentium, quod talis est voluntas in hominibus, qualem in diem inducit pater deorum virorumque, scilicet Jupiter, per quem totum cælum intelligitur, attribuit eis, qui ponebant intellectum non differre a sensu. Omnes enim vires sensi-tivæ, cum sint actus organorum corporaliū, per accidens moveri possunt a cælestibus corporibus, motis scilicet corporibus,*

de externis
corporibus,

(1) S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 3.

(2) Vide S. August. (*Confession.* lib. 4, cap. 3; *de civit. Dei*, lib. 5, cap. 1), S. Thom. (1. 2. quæst. 9, art. 5, et locis ibi citatis), Suárez (*Metaphys.* disp. 19, sect. 2, num. 10).

quorum sunt actus (1). Indirecte tamen ac remote possunt influere in voluntatem corpora externa mediis passionibus appetitus sensitivi: Sed quia dictum est (1, 2. quæst. 9, art. 2), inquit S. Thomas, quod appetitus intellectus quodammodo movetur ab appetitu sensitivo, indirecte redundat motus caelestium corporum in voluntatem, in quantum scilicet per passiones appetitus sensitivi voluntatem moveri contingit (2).

de angelis.

Quod angelum attinet, non potest interius movere voluntatem, immediate illam inclinando ad actum. Nam cum motus voluntatis non sit aliud, quam inclinatio voluntatis in rem volitam, solius Dei est immutare voluntatem, qui dat naturam intellectualem virtutem talis inclinationis. Sicut enim inclinatio naturalis non est nisi ab eo, qui dat naturam, ita inclinatio voluntaria non est nisi a Deo, qui causat voluntatem (3). Exterius tamen potest movere angelus voluntatem, ostendendo videlicet bonum aliquod sive divinum sive creatum, ejusque honestatem vel utilitatem ponderando, non quidem ita ut efficaciter et ineluctabiliter obtineat consensum, sed tantum allicit per modum suadentis, sicut unus homo potest alium hoc pacto exhortando et persuadendo movere. Rationem reddit hanc egregie S. Thomas: Non est... estimandum, quod animæ caelorum, si quæ sint, vel quæcumque aliæ intellectuales substantiæ separate create possint directe voluntatem nobis immittere, aut electionis nostræ causa esse. Omnium enim creatorum actiones sub ordine divinæ providentiæ continentur, unde præter leges ipsius agere non possunt; est autem providentiæ lex, ut unumquodque immediate a proxima sibi causa inducatur. Causa igitur superior creata, tali ordine prætermissa, nec movere, nec aliquid agere potest, proximum autem motivum voluntatis est bonum intellectum, quod est suum objectum, et movetur ab ipso, sicut visus a colore. Nulla igitur

(1) S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 5. Cfr. 1. p. quæst. 115, art. 4; et *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 85. *Adhuc, corpora caelestia...*; et cap. 87, *Item cum movens...*

(2) S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 5. Idemque fusius evolvit S. Doctor 1. p. quæst. 115, art. 4; et *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 85, fin., et alibi.

(3) S. Thom. 1. p. quæst. 111, art. 2. Cfr. 1. p. quæst. 6, art. 2; *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 88, *Item, ab illo agente...*

substantia creata potest movere voluntatem, nisi mediante bono intellectu. Hoc autem est, in quantum manifestat ei aliquid esse bonum ad agendum, quod est persuadere. Nulla igitur substantia creata potest agere in voluntatem, vel esse causa electionis nostræ nisi per modum suadentis (1). Verum præterea sicut passio sensitivi appetitus potest voluntatem movere, ita etiam mali angeli, in quantum possunt concitare hujusmodi passiones, possunt hoc alio modo voluntatem movere, non tamen ex necessitate, quia voluntas semper remanet libera ad consentiendum vel resistendum passioni (2).

Denique Deus sicut qua bonum movere potest per modum objecti voluntatem, et quidem efficaciter, sicut accedit in visione beatifica, est enim summum bonum explens perfectissime totam virtutem appetitivam cujuslibet voluntatis; ita etiam potest efficienter voluntatem ad exercitium actus inducere, nec solum exterius, sicut angelus et homines, illuminando intellectum, et ostendendo bonum, sed interius quoque directe et immediate inclinando voluntatem motione ipsi impressa, prout fide divina docemur venire in salutaribus operationibus. Sicut enim Deus est auctor voluntatis, qui eidem indidit ingenitam inclinationem ad bonum universale, ita etiam potest hanc inclinationem motione sua augere, ubicumque occurrerit objectum, in quo reliceat ratio boni, prout infinitæ sapientiæ ac bonitati placuerit (3).

ac de Deo.

77. Quæ cum ita sint, voluntas indirecte quidem moveri potest a variis causis quoad exercitium, directe vero atque immediate solum a Deo et a seipsa, quatenus per unum actum, intentionis nempe finis, se movet, atque excitat ad volendum aliquid aliud. Cæterum bene animadvertit S. Thomas voluntatem non posse quoad exercitium actus se movere ad omnes actus; nam ad primum actum, quem elicit circa finem non potest se ipsam movere voluntas, sed oportet ut moveatur ab aliquo principio exteriori ac distincto ab ea, nisi velimus admittere processum in infinitum; quod etiam prius

Anæcephalus dictorum.

Quomodo voluntas moveatur ad primum actum?

(1) S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 88, initio.

(2) S. Thom. 1. p. quæst. 111, art. 2. Cfr. 1. 2. quæst. 80, art. 1; *de verit.* quæst. 22, art. 9; *de malo.* quæst. 3, art. 3.

(3) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 105, art. 4; quæst. 106, art. 2; quæst. 111, art. 2; 1. 2. quæst. 9, art. 6.

docterat S. Anselmus (1): *Omne, inquit Angelicus (2), quod quandoque est agens in actu, et quandoque in potentia, indiget moveri ab aliquo movente. Manifestum est autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc prius non vellet. Necessè est ergo, quod ab aliquo moveatur ad volendum. Et quidem, sicut dictum est (art. præc.), ipsa movet seipsam, in quantum per hoc quod vult finem, reducit seipsam ad volendum ea quæ sunt ad finem. Hoc autem non potest facere nisi consilio mediante. Cum enim aliquis vult sanari, incipit cogitare, quomodo hoc consequi possit; et per talem cogitationem pervenit ad hoc quod potest sanari per medicum, et hoc vult. Sed quia non semper sanitatem actu voluit, necessè est, quod inceperit velle sanari ab aliquo movente. Et si quidem ipsa moveret seipsam ad volendum, oportuisset, quod mediante consilio hoc ageret ex aliqua voluntate præsupposita. Non autem est procedere in infinitum. Unde necessè est ponere quod in primum motum voluntatis voluntas prædeat ex instinctu alicujus exterioris moventis, ut Aristoteles concludit in quodam capite Ethicæ Eudemicæ (cap. 18. circ. princ.). Hujus modi porro exterius principium, ex cuius instinctu voluntas movetur ad primum actum, alibi docet Aquinas esse Deum (3). Quæ doctrina declaratione aliqua eget. Duo autem exponenda declaratione breviter sunt: primum, de quam prima volitione finis sermo sit in doctrina S. Thomæ, cum dicitur ad eam moveri et applicari voluntas a Deo; alterum, quo pacto verum sit vel intelligendum, voluntatem a solo Deo ad primam finis volitionem moveri, vel applicari.*

Relate ad primum dubium, quamquam nonnulli videntur intellexisse S. Thomam de prima volitione ultimi finis (4), verius tamen videtur primam illam volitionem intelligendam esse non de sola finis ultimi appetitione, sed de prima finis appetitione in quocumque negotio, cum nempe, nulla circa

(1) De casu diaboli, cap. 12.

(2) S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 4. corp. et ad 3.um Cfr. de malo, quæst. 6. art. unic. circa med., Sic ergo...

(3) S. Thom. 1. 2. quæst. 9. art. 6. collato cum 4.º; et Contr. Gent. lib. 3, cap. 29. fin.; de malo, quæst. 6, artic. unic. post. med., Relinquitur ergo...

(4) Cajetan. in 1.^{am} 2.^æ quæst. 9. art. 6.

quid veniat hic
nomine
primi actus

illud præcedente deliberatione aut consilio, v. g. post dormitionem vel alias, inchoatur series volitionum. Et ratio est, quia ipse S. Thomas cum rem hanc declarat, exemplum ponit in eo, qui velle incipit sanitatem, quæ volitio profecto non est prima appetitio finis ultimi, sed appetitio primi finis in particulari ordine rerum (1). Præterea ratio, cur ad primam appetitionem requiratur motus externi alicujus principii, æque valet de prima finis ultimi, quam de particularis finis in quolibet negotio appetitione. Atque ita sentiunt multi Aquinatis interpretes (2).

78. Verum tota difficultas est circa alterum dubium, de quo multæ sunt opiniones. Prima est Capreoli, qui existimavit ideo ex mente Angelici voluntatem non movere seipsam ad primam de qualibet re volitionem, quia primus actus ejusmodi non procedit a voluntate ut a principio efficiente, sed a Deo infunditur, ea mere passive se habente (3).—Hæc tamen doctrina et falsa est et contraria S. Doctori. Nam S. Thomas in eo ipso loco, in quo docet ad primam volitionem finis voluntatem ab extrinseco moveri, diserte concedit, ejusmodi volitionem ab ipsa voluntate tamquam a *proximo* principio profluere, quamvis *primum* ejus principium sit extrinsecum, ac proinde vere voluntariam esse, et non violentam, quemadmodum sibi objecerat, quia ad rationem violenti non sufficit, quod ejus primum principium sit extra, sed insuper requiritur, quod ipsum agens, quod extrinsecus movetur, nihil agat, seu nullam conferat vim ad actum, ad

Quo sensu
Deus dicitur
voluntatem mo-
vere ad
primum actum
prima opinio.

(1) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 4; et de malo, quæst. 6. cit.

(2) Vide Bartholom. Medin. (In 1.^{am} 2.^æ, quæst. 9, art. 4, Conrad. et Sylvium (ibid.), Vazquez (ibid. disp. 39, cap. 2, num. 6 et cap. 3, num. 9), Valentia (ibid. disp. 2. quæst. 4, punct. 4. Quoad secundum).

(3) Capreolus, 2.º dist. 24, quæst. unic. art. 3, ad 8.um argum. contr. 5.^{am} conclus. Idem sentit Hispanensis, seu Deza, apud P. Joannem Salas (In 1.^{am} 2.^æ tract. 5, disp. 1, sect. 5): «Ad hoc autem, inquit, quod velit finem ultimum, oportet, quod moveatur a Deo, ita quod ad volitionem finis se habet mere passive, et nullo modo active; vel si se habet aliquo modo active ad illam, hoc est, in quantum motio Dei vel aliquid a Deo influxum, quidquid illud sit, ponit eam in actu primo sufficienter ad eliciendum active volitionem respectu finis».

quem movetur (1). Ergo Capreolana interpretatio manifeste contraria est textui. Est quoque falsa, quia duo confundit, quæ diversissima sunt, nempe voluntatem agere, seu volitionem active elicere, et voluntatem se ipsam movere ad actum aliquem volitionis elicendum. Atqui movere se non est simpliciter elicere volitionem, sed se applicare ad volitionem elicendam. Et fieri bene potest, ut potentia vere actum efficiat, quamvis ab alio mota, vel applicata sit ad operandum, sicut vere intellectus et sensus immanenter operantur, quamvis per speciem impressam moveantur, et ignis vere comburit, licet ab alio applicetur ad fascem ligni. Ut ergo vere voluntas dicatur ab exteriori principio moveri ad primam finis appetitionem, perperam censetur mere passive se habere in ejusmodi appetitione. Præterea voluntatis actus, quo finis appetitur, non minus a nobis vitaliter procedit, quam consequens postea mediortum appetitio et electio, ut ipsa cujusvis testatur experientia. At vitaliter procedere non posset, si a solo Deo efficeretur, ac tantum passive reciperetur a nobis. Quæ cum ita sint, nihil mirum si hæc interpretatio vel ab ipsis Thomistis deseratur (2).

altera opinio,

Secunda est interpretatio Ferrariensis, qui affirmat primum voluntatis motum tribui Deo tanquam proximo principio et moventi *quod*, fere sicut motus gravium tribuitur a multis ipsi generanti (3); voluntatem vero ipsam esse principium *quo* seu formam, per quam Deus movet hominem ad primum actum, sicut in gravibus generans media gravitate movet illa. Et simili modo concedit Ferrariensis in intellectu quemdam actum primum, qui sit a Deo et intellectu, sicut prædictus actus est a Deo et voluntate. Hujusmodi autem actum arbitratur esse illum, qui absque electione primo occurrit, cum primum pervenit homo ad usum rationis, vel incipit cognoscere aliquod objectum. — Verum hæc

(1) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 4, ad 1.^{am} et 2.^{am}

(2) Vide v. g. Conradum, Barthol. Medina et Sylvium, In 1.^{am} 2.^æ quæst. 9, art. 4.

(3) Cfr. *Ontolog.* num. 320, pag. 924; num. 323, pag. 930. Comparatio hæc, ut vides, tenet, supposita veterum sententia, quæ motum gravium explicat per insitam eorumdem virtutem, et non per alterius corporis attractionem: qua de re *Cosmolog.* num. 377, pag. 1264 seqq.

quoque sententia rejicienda est, quia non apparet ratio, cur voluntas, sicut etiam intellectus, in primo actu non possit esse principium *quod* principale, æque ac principium *quo*. Neque enim id sequitur ex eo, quod nihil possit se ipsum omnino movere, et propterea in omni re, quæ se movet, oporteat distinguere partem, quæ per se movet, a parte, quæ per se movetur; quod enim aliquis ex divina motione agat, non obstat, quominus possit dici, et esse verum principium *quod* suæ actionis. Præterea sicut ignis non minus in primo, quam in reliquis actibus, suo proprio calore ex suo generante accepto calefacit tamquam principium *quod* et principale, idem dici potest de anima nostra respectu voluntatis. Ergo deserenda est Ferrariensis interpretatio.

Alii contendunt, S. Thomam, cum prædictam tradidit doctrinam, locutum esse, ut philosophum moralem, non ut philosophum naturalem, quia quamvis voluntas primum actum circa finem efficiat propria virtute, ideoque physice loquendo moveat se ad actum, tamen non se movet libere, sed naturaliter. — At contra hoc est, quod ex multorum aliorum sententia primus actus circa finem potest esse liber (1). Deinde quocumque tandem modo interpretanda sit mens Angelici in hoc loco, ex eo tantum quod primus voluntatis actus circa finem sit a Deo, non excluditur necessario libertas in doctrina Aquinatis. Nam S. Thomas disserte docet operationem, quam res in primo instanti, quo creatur, efficit, esse *ei ab agente, a quo habet esse* (2), et nihilominus scribit angelum potuisse in primo instanti libere operari, ac mereri (3). Ergo a pari, quod primus actus circa finem sit a Deo, non obstat in doctrina S. Thomæ, quominus possit esse liber. Aliis ergo prætermisissis interpretationibus,

79. Vera explicatio hæc videtur esse: 1.^a Voluntas ad primum actum circa finem ideo non se ipsam movet, quamvis

tertia

vera doctrina explicatur,

(1) Vide v. g. Suarez (*de voluntar. et involuntar.* disp. 6, sect. 3, et sect. 7), P. Vazquez (*loc. cit.* disp. 39, cap. 1, num. 4, et cap. 2, num. 6), Fonseca (*Metaphys.* lib. 9, cap. 2, quæst. 5; sect. 2), Valentia (*loc. cit.* quæst. 4, punct. 4), Bartholom. Medina (In 1.^{am} 2.^æ quæst. 9, art. 4), Sylvium (In 1.^{am} 2.^æ quæst. 9, art. 4).

(2) S. Thom. 1. p. quæst. 63, art. 5.

(3) S. Thom. *ibid.*, ad 3.^{am} et 4.^{am}, et art. 6; *Quodlib.* 9, art. 8.

illum vere active elicit, quia non ponit illum in virtute præcedentis alicujus volitionis aut affectus; nam ante primum ejusmodi actum non potest esse alia volitio circa idem, qua voluntas se excitat, et applicat quasi per quemdam impulsum sibi impressum ad operandum, sicut ex volitione finis se applicat ad electionem mediorum, vel sicut etiam imperio suo applicat, et impellit alias potentias ad suo actus. Quapropter impossibile est, ut primus actus voluntatis ad aliquem finem sit ex propria ejusdem excitatione vel impulsu, sed ex actuione aliqua extrinsecus proveniente.

2.º Primus actus voluntatis circa finem tandem refunditur in Deum, non α) quod proxime non possit procedere ex causis secundis, nec β) quod requirat *semper specialem* motionem, intellectui vel voluntati humanæ *immediate* a Deo impressam, sed γ) quod debeat inclinatio in bonum universale, inditæ a naturæ auctore voluntati.

et probatur. Primus actus voluntatis circa finem potest proximò procedere ex causis secundis: Probatur per partes. Et α) primo quidem actus voluntatis primus circa aliquem finem proxime potest procedere ex causis secundis. Nam docente S. Thoma, ut nuper vidimus voluntas ad exercitium actus indirecte moveri, et applicari potest, quamvis non ineluctabiliter, ab angelis et ab hominibus et a proprio intellectu, immò et a causis corporeis, sensu perceptis, medio appetitu sensitivo. Nec vero S. Thomas in prædictis locis sermonem contraxit ad electionem mediorum duntaxat, sed generatim locutus est, ideoque doctrina ejus æque valere dicenda est de prima finis appetitione. Eo vel magis, quod S. Doctor idem generatim doceat in eo ipso loco, in quo intendit probare, quod voluntas a solo Deo moveatur sicut ab exteriori principio (1). Præterea experientia ipsa cujusque idem evincit, passim enim videmus nos plura bona finesque particulares primum appetere ex cogitatione objecti, absque ulla propria industria et inopinato menti noviter occurrentis. Hoc pacto pueri ex consilio et propositione parentum quædam bona cognoscere, et amare incipiunt: et multi sæpe ex amicorum sermonibus vel ex aspectu quorundam objectorum vel personarum inducuntur ad amandam et amplectendam vitam religiosam, militiam,

(1) S. Thom. 1^a 2^a quest. 9, art. 6, ad 2.um

etc. Et quamvis in his primis actibus circa aliquem finem, cum supernaturales sunt, necesse sit immediatam et specialem Dei motionem agnoscere, at quando pure naturales sunt, sufficit procul dubio ipsum bonum, prout hic et nunc conveniens et dignum appetitione propositum, ut voluntas possit illud amare. Unde sequitur principia externa naturalia proxima, primum actum voluntatis circa finem excitantia, esse posse omnia illa, quæ bonum aliquid eidem medio intellectu proponere queunt, ac præcipue 1.º sensus externi; 2.º imaginatio per associationem idearum et excitationem specierum subito novum aliquid objectum intellectui contemplandum objiciens; 3.º alii homines suis consiliis et hortationibus, quamvis deinde inquirendum restet, undenam illi ipsi permoti sint ad hortandum et consiliandum, explicari autem res potest simili modo: 4.º angeli excitando species ad commovendam imaginationem, perque illam intellectum (1). Hæc dicuntur principia *naturalia*, indirecte voluntatem applicantia ad primum actum, quia procul dubio potest Deus ipse immediate ac per se etiam hoc pacto voluntatem applicare, excitando species intellectus nostri novasque infundendo (2). Dicuntur autem *proxima*, quia etiam in hoc genere indirectæ applicationis tandem deveniendum est ultimo ad Deum tamquam ad primum motorem; quia si primam rationem, cur hæc causæ hic et nunc potuerint voluntatem hoc pacto applicare investigemus, non reperiemus nisi in providentia divina, quæ eo tempore, loco, modo cæterisque adjunctis singulas res constituere decrevit, unde tota series actionum ordinatissime, suavissime et consentaneæ ad illarum naturam procederent, interveniente etiam sæpe peculiari et studiosa causarum et eventuum dispositione infinite bonitatis, sive per se immediate sive per medios angelos aliasque causas secundas, in custodiam et salutem electorum suorum (3). Et hoc pacto, potissimum si accedat specialis aliqua

(1) Recole quæ de specierum excitatione et idearum associatione scripta reliquimus in *Psycholog.* vol. 2.^a num. 100, pag. 376 et 378; num. 206, pag. 730 seqq.; num. 345, pag. 1148.

(2) Vide *Psycholog.* num. 345, pag. 1148; num. 355, pag. 1172.

(3) Cfr. P. Petrus Fonseca (*Methaphys.* lib. 9, cap. 2, quest. 5, sect. 2) et Vazquez (In 1.^{am} 2.^{am} disp. 38, cap. 3).

motio Dei, ut statim dicemus, explicari possunt exemplis prosperæ vel adversæ fortunæ, quæ in vita hominum contingunt, quemadmodum ipsemet Aristoteles agnovit (1).

ad hoc ut
voluntas eliciat
primum actum
circa finem,
non requiritur
specialis
motio Dei,

β) *Ad hoc ut voluntas primum actum circa finem eliciat eidem immediate a Deo impressa, per quam moveatur quoad exercitium.* Etenim potentia natura sua sufficienter inclinata ad amandum quiddam habet rationem boni, non indiget novo impulsu in se recepto, ut amet objectum cognitum tamquam bonum et hic et nunc conveniens atque appetibile. Atqui voluntas est ejusmodi potentia, bonaque sufficienter appetitum ejus allicienda proponi possunt per intellectum modo nuper declarato. Ergo, supposita inclinatione voluntatis in bonum, præter propositionem ipsam objecti vel finis appetendi nulla specialis motio divinitus impressa requiritur, quæ voluntatem applicet ad seriem operationum circa finem aliquem inchoandam. Per hæc tamen non excluditur, quod possit Deus interdum etiã speciali motione voluntatem tangere ad aliquid appetendum, ut fortasse evenit, cum experimur aliquando impulsus vel propensionem ad aliquid volendum vel faciendum, quin causam sciamus: quibus motibus obsecundantes quidam et pericula vitæ cavisse et fortunatos eventus nacti esse feruntur, divina scilicet providentia disponente (2).

quavis possit
interdum
intervenire:

primum actus
voluntatis
ideo in Deum
refundi dicitur
a S. Thomæ,
quia procedit ex
inclinatione
in bonum,
voluntati divi-
nitus impressa.

γ) *Primum actus circa quemlibet finem particularem recte in Deum refunditur, ex mente S. Thomæ, ex eo quod Deus impressit voluntati inclinationem in bonum.* Probat 1.º, quia qui dat virtutem et inclinationem naturalem ad aliquid, recte dicitur in aliquo vero sensu movere, et applicare ad faciendum id, quod in virtute illius inclinationis procedit. Atqui Deus, et solus Deus, indidit voluntati inclinationem in bonum, in cuius virtute procedit prima finis cujuslibet vel boni noviter occurrentis appetitio. Ergo recte refunditur prima finis appetitio in Deum ex eo solum, quod Deus voluntati inclinationem in bonum impressit.

(1) Aristot., *Ethicor. ad Eudemum.*, lib. 7, cap. 18. Vide ibid. Parm. Sylvestrum Mauri, in *Paraphrasi*.

(2) Vide P. Gregorium de Valentia, hæc fusius evolventem, In 1.um 2.^æ disp. 2, quæst. 4, punct. 4. *Est autem observandum...*

Major per se patet, non solum in physicis, sed etiam in moralibus, in quibus sicut qui consulti, vel inducit, censetur esse causa actus, ita etiam, et a fortiori, qui dat inclinationem naturalem dicendus est causa actus ab illa manantis (1). Minor quoad priorem partem ex eo constat, quod ille solus dicitur tribuere rebus suas virtutes et ingenitas inclinationes, qui est auctor vel causa rerum illarum (2). Atqui solus Deus est auctor animæ humanæ. Ergo ipse quoque est auctor virtutis et inclinationis aut appetitus naturalis in bonum, qui est in voluntate. Probat 2.º Minor quoad alteram partem, tum quia sine hac voluntatis in bonum inclinatione naturali impossibile est, ut ipsa quidpiam appetat, etiamsi ei vividissime tamquam summum et undequaque perfectum proponeretur; tum quia relate ad primum actum circa finem nihil aliud est, quod voluntatem impellat, vel inclinet ad operandum. Ergo primum actus ejusmodi reapse in virtute illius inclinationis divinitus impressæ voluntati exercetur a voluntate.

Dices α) hoc argumento æque probari, quod Deus moveat, et applicet voluntatem etiam ad mediorem electionem; nam hæc quoque tandem procedit in virtute illius inclinationis in bonum. β) Item ob eandem rationem dici posset, quod prima cogitatio refundenda sit in Deum: quod tamen non solet dici.—Respondeo ad argum. α) *negando* assertum et paritatem, nam electio solum mediate refundi potest in illam inclinationem naturalem divinitus impressam, quæ primo et per se fertur ad bonum per se appetibile, ad media vero solum ex intentione finis. Unde ad amorem finis non concurrit ex parte subjecti nisi naturalis illa inclinatio in bonum, at ad mediorem electionem concurrat prævisus actus voluntatis, finem intendens, et propterea hæc magis refunditur in ipsam voluntatem, quam in Auctorem naturæ, virtutem et

(1) Suarez, *de voluntar. et involuntar.* disp. 6, sect. 7, num. 5.

Ex quo tamen perperam concluderis actum peccaminosum, qui est præpostero usu inclinationis naturalis sequitur, esse refundendum in Deum; nam Deus dat inclinationem duntaxat in bonum universale, actus vero peccati non est conformis, sed contrarius ejusmodi inclinationi, ut notat Suarez, *ibid.*, et innuit S. Thom. 1. 2. quæst. 6, ad 3.um.

(2) Vide *Ontolog.* num. 321, pag. 925.

inclinacionem illam voluntati tribuentem (1). Ad argum. β) respondeo nos hic agere de interpretanda mente Angelici: quare si nihil habet S. Doctor de prima cogitatione, nec necesse est ut nos quidpiam de illa addamus in hac controversia. Adde nihilominus rationem, cur S. Thomas siluerit de intellectu, eam esse, quia reapse intellectus etiam in primis actibus suis speciali ratione movetur ab ipsis objectis per speciem intelligibilem, sine qua in se recepta nihil potest intelligere. At voluntas non hoc pacto movetur ab objecto. Præterea voluntas, secus atque intellectus, in quibusdam actibus, nempe circa electionem mediorem, se ipsam movet ad exercitium. Cum autem ad primum actum nequeat se movere, explicandum remanebat, quo pacto moveatur; et ideo speciale sæpe de hoc instituit sermonem S. Doctor.

Probat 2.º assertio, ostendendo hanc fuisse mentem S. Thomæ. Quia S. Thomas cum vellet probare Deum solum esse principium exterius, quod voluntatem motu naturali possit movere, ita procedit, ut veritas conclusionis ejus sufficienter salvetur ratione solius inclinationis naturalis in bonum impressæ voluntati. Id patet primo ex exemplo, quo rem illustrat, generantis gravia et levia, quorum motus deorsum vel sursum a veteribus refundebatur in ipsam generantem. Atqui præcise hoc exemplo significatur a S. Thoma, et generatim a veteribus, non quæcumque motio specialis rebus indita, sed inclinatio naturalis a generante in ipsa rei productione impressa. Ergo... Secundo, disserte contradistignit S. Doctor inclinationem naturalem ad universale objectum voluntatis, nempe bonum, a speciali motione, qua interdum movet Deus ad aliquid determinate volendum (2). Ergo non solum thesis ac doctrina S. Thomæ sufficienter verificatur ratione naturalis inclinationis in bonum impressæ voluntati, sed neque verificari potest nisi præcise ratione hujusmodi naturalis inclinationis. Cæterum S. Thomas hanc tradidit doctrinam non solum in loco, quem explicandum assumpsimus, sed etiam in alio evidenter parallelo, in quo conjungit doctrinam utriusque articuli, quarti et sexti, cujus veram

(1) Cfr. Suarez, loc. sup. cit. num. 6.

(2) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9, art. 6, ad 3.^{am} Cfr. in corpore.

interpretationem inquirimus. Cum voluntas, inquit, non semper voluerit consilium; necesse est, quod ab aliquo moveatur ad hoc quod velit consilium; et si quidem a seipsa, necesse est iterum, quod motum voluntatis præcedat consilium, et consilium præcedat actus voluntatis; et cum hoc in infinitum procedere non possit, necesse est ponere, quod quantum ad primum motum voluntatis moveatur voluntas cujuscumque, non semper actu volentis, ab aliquo exteriori, cujus instinctu voluntas velle incipiat. En doctrinam quarti articuli. Pergit nunc S. Doctor principium illud investigaturus, cujus instinctu voluntas movetur in primo actu circa finem: Posuerunt ergo quidam, quod iste instinctus est a corpore caelesti. Sed hoc esse non potest (id probat eodem modo ac in Summa (1), et mox sequitur). Relinquitur ergo, sicut concludit Aristoteles in cap. de bona Fortuna (lib. VII Moral. ad Eudemum, cap. XVIII), quod id, quod primo movet voluntatem et intellectum, sit aliquid supra voluntatem et intellectum, scilicet Deus; qui cum omnia moveat secundum rationem mobilitatis, ut levia sursum et gravia deorsum, etiam voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminata se habentem ad multa (2). Ubi vides et exemplo gravium et levium et motu illo indeterminate se habentis ad multa, perspicue indigitari a S. Thoma non instinctum Dei, speciali motione voluntatem inclinantis ad aliquem actum (qui locum habet in omni operatione supernaturali, et concessimus etiam nuper posse interdum habere in quibusdam actibus naturalibus ex peculiari providentia), sed instinctum Dei, voluntatem in bonum universale inclinantis (3). Ergo cum S. Thomas docuit primum actum circa finem refundendum esse in Deum, non est dicendus id necessario et universaliter pro omni casu intellexisse de motione aliqua speciali, qua voluntas ad illum peculiarem finem appetendum permoveatur, sed de naturali inclinatione in bonum ingenta voluntati. Et hæc de his, quæ ideo fusius disputata sunt, quia perperam intelligi possunt, et alibi forte usui erunt (4).

(1) 1. 2. quæst. 9, art. 5.

(2) S. Thom. de malo, quæst. 6, art. unic.

(3) Cfr. S. Thom. 1. p. quæst. 105, art. 4; et quæst. 111, art. 2.

(4) Cfr. Medina (Ia 1.^a 2.^a quæst. 9, art. 4, conclus. 2.^a in respons. ad opinion. Capreoli, et conclus. 4.^a), Valentia (loc. cit.)

§ II.—AN ET QUAS POTENTIAS MOVEAT VOLUNTAS AD ACTUS SUOS.

Proprium
voluntatis est
movere alias
potentias quoad
exercitium:

80. Principio statuendum est, proprium voluntatis esse movere alias potentias ad exercitium suorum actuum (1). Id enim probat et experientia cujusque et ratio. Nam illius potentiae, ad quam pertinet finis, officium est movere potentias, ad quas pertinent media ad finem. Atqui ad voluntatem pertinet bonum, quod est finis, per actus vero potentiarum assequimur bonum voluntate concupitum. Ergo ad eam pertinet actus aliarum potentiarum imperare. Præterea in omnibus potentiis activis ordinatis, illa potentia, quæ respicit finem universalem, movet potentias, quæ respiciunt fines particulares.... Objectum autem voluntatis est bonum et finis in communi. Quilibet autem potentia comparatur ad aliquod bonum proprium sibi conveniens, sicut visus ad perceptionem coloris, et intellectus ad perceptionem veri (2). Ergo....

Ut ergo videamus, quasnam potentias moveat voluntas ad actus, animadvertendum est, motum ejusmodi posse induci vel directe et immediate vel indirecte et mediate. Illud quoque notandum est, cum alia potentia dicuntur moveri a voluntate, id non esse intelligendum exclusive, quatenus illæ nullatenus agere possint sine voluntatis imperio, nam contrarium passim experimur, sed solum positive, quatenus illæ reapse ad actus suos impelli, et applicari queant a voluntate.

in primis movet
se ipsam,
et intellectum,

et quo pacto,

In primis voluntas se ipsam movet, ut jam sæpius diximus, et constat experientia. Intellectum movet passim quoad exercitium, et quoad applicationem attentionis ad objectum, discernendo ut cogitet, ac de hac vel illa re cogitet; quamvis in hoc interdum, quando v. gr. operatio vehementior sensus vel phantasie circa aliquod objectum ad se rapit intellectus attentionem, fieri potest, ut vel voluntas nequeat arbitrio suo uti intellectu, vel certe non eo modo, quo vellet. Non tamen potest movere intellectum ad primam cogitationem de quavis

Azor (*Instit. moral.* lib. 1, cap. 20, *Quæritur* 11.º), Suarez (*de volunt. et involunt.* disp. 6, sect. 7, num. 5).

(1) Vide S. Agustin. (*de civit. Dei*, lib. 12, cap. 6), Damascen. (*de Fide orthod.*, lib. 2, cap. 16), S. Anselm. (*de Concept. Virgin.*, cap. 4).

(2) S. Thom. 1 p. quæst. 80, art. 4.

re, quia actum voluntatis actus intellectus præcedat, necesse est. Postquam autem intellectus incipit cogitare de qualibet re particulari, potest voluntati subesse quoad continuationem ejusdem actus. Neque etiam est in potestate voluntatis, quod intellectus apprehendat veritatem circa aliquid; hoc enim pendet ex lumine intellectuali, sive naturali sive supernaturali, et ex speciebus impressis. Nec pendet ex voluntate in evidentibus, quod intellectus judicet affirmando, vel negando, atque hoc sensu non potest movere voluntas intellectum quoad specificationem; quia intellectus, quando objectum perfecte proponitur, ut eventit, ubicumque adest evidentia, est facultas necessario agens, quare tum ne cohiberi quidem potest assensus aut dissensus a voluntate nisi indirecte, divertendo nimirum alio attentionem (1). At potest voluntas intellectum movere ad assensum vel dissensum in obscuris, ita tamen ut ad assensum nequeat movere nisi sub ratione veri, nec ad dissensum nisi sub ratione falsi, quia non est in potestate voluntatis efficere, ut intellectus operetur extra suum objectum formale, quale est verum respectu assensus vel actus prosecutivi, et falsum respectu dissensus vel actus aversativi, sicut bonum et malum sunt objectum prosecutionis et fugæ in voluntate. Ex quo sequitur ob eandem rationem voluntatem non posse imperare assensum vel dissensum etiam in obscuris, nisi cum adest idonea aliqua ratio saltem apparens; sicut nec ipsa voluntas potest appetere rem, in qua nulla luceat ratio bonitatis. Simili modo etiam actus fidei divinæ, qui intellectualis est, ponitur ex imperio voluntatis, præcipientis assensum præbere alicui veritati propter auctoritatem Dei revelantis (2). Et ratio est, quia quamvis in obscuris non adsit motivum sufficiens ad determinandum intellectum ad assensum vel dissensum, possunt tamen esse rationes, propter quas bonum sit hic et nunc ponere assensum vel dissensum, et tunc jam adest sufficiens motivum, ut imperet actum intellectus (3).

ac quibus
limitationibus.

(1) Vide *Logicam Major.* num. 79, 80, pag. 528 seqq.

(2) Vide S. Thom., *de verit.*, quæst. 14, art. 1 et 2.

(3) Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 17, art. 6. Cfr. Suarez, *de voluntar. et involuntar.*, disp. 10, sect. 1; Valentia, In 1.^{am} 2.^æ, disp. 2, quæst. 12, punct. 5.

Quomodo
voluntas moveat
appetitum
sensitivum,

et sensus ex-
ternos

atque internos,

et vires
vegetativas,

quo, sicut etiam
sensus externi,
in his proprie
videntur moveri
a voluntate.

Voluntas movet
potentiam
locomotivam,

Quomodo voluntas appetitum sensitivum moveat, nimium non immediate, sed medio interno sensu, nec despotice, sed politice, superius vidimus (1).

Sensus externi moveri possunt a voluntate quoad conversionem ipsorum ad objectum, sæpe per motum localem, ut aperiendo vel claudendo oculos, etc.; at semel facta ejusmodi conversione, necessario operantur, nec obediunt in sentiendo vel non sentiendo voluntati. Sensus deinde interiores, ac nominatim imaginatio, simili fere modo subjiciuntur voluntati; sæpe tamen imaginatio voluntatem prævenit, offertque objecta plurima etiam voluntate renuente, unde procedunt importunæ cogitationes. Verum est, quod si intellectus advertat, potest illas voluntas reprimere, sæpe tamen non sine difficultate; interdum etiam non valet omnino reprimere propter corporis indispositionem ac cerebri excitationem vel propter inadvertentiam, ut notum omnibus est (2). Vires vegetativæ non subjacent imperio voluntatis directe; indirecte autem et improprie dici possunt subjici, quatenus e voluntate pendet appositio materiæ, unde sequatur operatio vegetativa, ut ingesto cibo in stomachum applicantur vires vegetativæ ad exercitium actus. Hic tamen modus valde improprius videtur, et similis omnino illi, quo quævis causa naturalis, v. g. ignis ad actum applicatur appositione conditionis requisite: et idem dicendum videtur de applicatione sensuum externorum ad suum objectum, in qua præter motum localem organi a voluntate imperatum, nihil est, quod proprie ad hanc potentiam spectet.

Restat jam potentia locomotiva, per quam membra corporis, imperante voluntate, moventur, ut nemo non novit ex propria experientia. Qua de re in memoriam revocari queunt, quæ de motu locali animalium alibi scripta reliquimus (3). Duo duntaxat notanda veniunt, primum voluntatem solum posse imperare motus membrorum, quos spontaneos vel voluntarios vocant, quique præviam cognitionis directionem requirunt; motus enim naturales, automatici vel

(1) Vide supra num. 41, pag. 97 seqq.

(2) Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 5, cap. 7, num. 5.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 223 seqq., pag. 940 seqq.

pure organici, ut v. g. motus cordis, circulationis sanguinis, etc., effugiunt voluntatis imperium (1). Secundo, motus hujusmodi voluntatem imperare despotice, non politice duntaxat, sicut diximus superius de actibus appetitus sensitivi, ita ut si membra sint sana vel rite disposita, illico ad nutum absque ulla reluctantia obediunt (2). Ratio hujus discriminis ex eo petenda esse videtur, quod membra corporis non moventur per proprium objectum, sed tantum imperio superioris potentiæ tamquam instrumenta ejus; at vero appetitus sensitivus habet proprium objectum, a quo allicitur, et propterea quando aliquid ei contrarium ejusmodi motui præcipitur non potest non reluctari (3).

et cur despotice,
ac non
politice, sicut
appetitum.

§ III.—QUO FACTO VOLUNTAS MOVEAT ALIAS POTENTIAS AD SUOS ACTUS.

81. Reliquum est, ut tertium, quod initio proposueramus, pertractemus. Conveniunt, ut videtur, omnes in eo quod voluntas cæteras potentias moveat quodammodo efficienter, sed discrepant in modo rem declarandi, estque quæstio valde dubia, tractanda tamen breviter, ut cognoscatur saltem, quid viri docti et ingeniosi existimaverint. Multi Thomistæ cum Cajetano (4), docent voluntatem movere potentias alias imprimendo illis aliquid intrinsecum reale ac physicum, quo ad operationem determinentur, sive illud sit qualitas aliqua, sive potius motio virtuosa (5). Conimbricenses existimant voluntatem movere alias potentias, non physicum quidpiam eis prævie imprimendo, sed concurrando cum illis ad earum actus (6); quod probabile putat Mastrius, quamvis tertiam sententiam sequatur (7). Alii demum longe communius

In quo sita sit
motio,
qua voluntas
alias potentias
moveret.

Varia
opiniones:

(1) De hujusmodi motibus vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 133, pag. 624 seqq., 631; num. 212, pag. 921.

(2) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 81, art. 3, ad 2.um

(3) Cfr. Suarez, *de voluntar. et involuntar. disp.* 10, sect. 2, num. 10.

(4) In 1.^{am} 2.^æ, quæst. 23, art. 8.

(5) Ita v. g. Joannes a S. Thoma (*de anim.* quæst. 12, art. 6) et alii apud ipsum; et Cosmas de Lerma (*de anim.* lib. 3, quæst. 27), ac Joannes Martinez de Prado (*de anim.* lib. 3, quæst. 32).

(6) Conimbric., *Ethicor. disp.* 4, quæst. 2, art. 3.

(7) *De anim. disp.* 7, quæst. 7, art. 2, num. 168, 169.

arbitrantur, ad hoc ut aliæ potentia moveantur a voluntate, non requiri ullam impressionem realem ac physicam ab illa profectam, neque concursus ejusdem simultaneum, sed sufficere radicationem et conjunctionem omnium potentiarum in eadem anima, cujus ratione per naturalem sympathiam vel harmonicum consensum, voluntate imperante vel efficaciter appetente, aliæ quoque potentia imperio illius subordinata operentur: quem modum movendi per sympathiam vocant multi moralem influxum vel motionem. Ita Mastrius cum Seoto (1) et communissime scriptores nostræ Societatis, ut Suarez (2), Vazquez (3), Salas (4), Rubius (5), Soarez Lusitanus (6), Lossada (7). Eidem sententiæ adheret Montanos (8) alique apud Joannem a S. Thoma, qui fatetur eandem aut tenere, aut probabilem reputare multos quoque Thomistas, et nescio etiam an non idem reapse senserit Bartholomeus de Medina (9), dicens voluntatem movere alias potentias (excepta motiva), non causando aliquid in passo, vel ipsum motum vel aliquam qualitatem inherentem, sed applicando tantum potentiam producentem ad opus; nam applicatio ejusmodi, potissimum in intellectu et sensibus externis, in quibus ea nullum motum localem requirit, non intelligitur, quid aliud esse possit. Verum quidquid sit de mente Medinæ, hæc tertia sententia mihi quoque probabilior videtur, ut jam alias in aliis similibus quæstionibus significavi (10).

82. Itaque dicendum est, voluntatem movere alias potentias non imprimendo illis physicum aliquem impulsu vel realitatem aliquam, qua ad actum determinentur, sed per

- varior eligitur, rem declarans per moralem efficientiam vel sympathiam potentiarum.
- (1) 2.º dist. 42, apud Mastrium, loc. cit.
 - (2) *De anim.* lib. 5, cap. 7, num. 7.
 - (3) In 1.^{am} 2.^æ, disp. 34.
 - (4) In 1.^{am} 2.^æ, tract. 5, disp. 1, sect. 1, num. 10.
 - (5) *De anim.* lib. 3, cap. 13, tract. *de volunt. et potentia motiva*, quæst. 2, num. 61.
 - (6) *De anim.* tract. 6, dist. 1, sect. 3, paragr. 3.
 - (7) *De anim.* disp. 7, cap. 5, num. 109.
 - (8) In 1.^{am} 2.^æ, quæst. 9, art. 1, disp. 13, quæst. 5, num. 91 seqq.
 - (9) In 1.^{am} 2.^æ, quæst. 9, art. 1.º post init., *Quarta conclusio*.
 - (10) Vide supra, num. 20 fin., et num. 22, pag. 49; et *Psycholog.* vol. 1.um, num. 229, pag. 959 seqq.

moralem quamdam efficientiam vel sympathiam, sitam in naturali consensu et subordinatione potentiarum; ratione cujus, stante imperio vel efficaci decreto voluntatis, potentia subordinata, propter radicationem et colligationem in eodem subjecto, determinata sunt ad operandum ex ipso naturæ instituto, exigentis in eo tempore divinum concursu simultaneum. Primum horum probatur, quia in potentiis operantibus ex imperio ac motione voluntatis est plena et integra facultas independenter ab illa, ut possint eundem prorsus actum elicere, sive voluntas moveat, sive non moveat: nam non raro intellectus et aliæ potentia suos actus ponunt eodem modo absque voluntatis imperio, neque enim a voluntate accipiunt intellectus et sensus virtutem cognoscitivam et species, nec potentia locomotiva suam motricem. Ergo signum est, quod supervacanea sit efficacia physica, quæ cæteris potentiis dicitur imprimi a voluntate imperante illarum actus (1). Ac proinde applicatio illa, qua per voluntatem moventur ad actum cæteræ potentia, non est intelligenda per efficientiam physicam. Et hoc argumento videtur etiam excludi concursus simultaneus, quem Conimbricenses asserunt voluntati in actus potentiarum. Præterea in potentiis organicis non facile est mente comprehendere, quo pacto recipi queat motio physica voluntatis. Illa enim deberet esse spiritualis, sicut ipsa voluntas. At quo pacto motio spiritualis recipi valeat in potentia materiali? (2). Deinde volitio est actus immanens. At si voluntas moveret physicum influxum imprimendo, volitio illa non immanens actus, sed transiens foret. Dicere autem volitionem ejusmodi esse formaliter immanentem et virtualiter transeuntem, ut vult Joannes a S. Thoma, non oportet sine firmis argumentis.

Alterum vero probatur per exclusionem, quia si non datur motio per modum influxus physici, a voluntate cæteris potentiis impressi, non alius modus rem declarandi occurrit præter predictum consensum et sympathiam, prout alibi explicatum reliquimus (3).

- (1) Vide P. Vazquez, fuse hoc argumentum exponentem loc. cit. num. 11 seqq.
- (2) *Cfr. Psycholog.* vol. 2.um, num. 148, pag. 515, 516.
- (3) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 229, pag. 960, 961.

Dices 1.º Sympathia ista et colligatio potentiarum in eadem anima tandem nihil ponit in potentiis subordinatis, quod ex potentia imperante proveniat. Ergo potentie subordinate eodem modo se habebunt, cum moventur a voluntate, ac cum non moventur. Ergo ratione sola huiusmodi sympathie nequit voluntas dici movere, vel applicare alias potentias ad actus suos, donec physicum aliquem influxum imprimat.

Respondeo, *dist.* primum conseq. Potentie subordinate eodem modo se habebunt physice et in se, *conc.*; moraliter et in ordine ad actum, *neg.*, et *nego* pariter alterum consequens. Nam imperium voluntatis haberi potest instar conditionis, qua posita potentie ad operandum determinate sunt. Si enim operante phantasia intellectus agens ex ipsa natura determinatus est ad abstrahendam speciem, etiamsi nullam motionem vel impressionem physicam in se recipiat a phantasia vel phantasmate; itemque si cognoscente intellectu quodlibet objectum, phantasia, quamdiu durat hec misera vita, determinata est ex ipsa naturali conditione humani compositi ad conflandas imagines corporeas ejusdem objecti vel alterius analogi: quid mirum si, efficaciter appetente voluntate aliquid, quod usu et servitio potentiarum aliarum exsequendum est, hæc solum ex ipso nature instituto et ex harmonica virium omnium conspiratione ad bonum hominis sufficienter applicatæ ac determinatæ censi debeant ad elicendum actum, quem voluntas imperat.

Dices 2.º Potentie, cum operantur ut motæ et applicatæ a voluntate, perfectius operantur, quam cum nulla adest ejusmodi motio vel subordinatio. Ergo dicendum est ex motione et applicatione voluntatis aliquid influxus physici derivari in potentias motas, per quod explicetur major illa in operando perfectio. Antecedens patet, quia ex imperio voluntatis dicuntur aliæ potentie participare libertatem, ac dirigi ad altiore finem; et sic operantur etiam hoc vel illo modo, sæpe artificioso, quo non operarentur, si abesset motio ac directio voluntatis.

Respondeo, *neg.* antecedens universaliter sumptum, et consequens. Certum est enim ex solo imperio voluntatis nec oculus melius videre, nec aures acutius audire, nec intellectum perfectius discurrere. Ex quo præcise nos contrarium

institui modo argumentum. Quod dicitur de libertate ac directione ad finem altiore nihil valet, quia libertas actuum imperatorum ac directio ad finem non est aliqua intrinseca perfectio eorum, sed mera denominatio externa ex imperio liberæ voluntatis profecta. Idemque dici potest de artificio motuum v. g. in manibus aut pedibus; illud enim non debetur præcise voluntati, sed habilitati aut dispositioni exercitio comparatæ: quod usque adeo verum est, ut antequam habilitas illa comparetur, nihil valeat imperium voluntatis; ea vero comparata, etiam absque ullo fere imperio aut directione voluntatis aliqui motus artificiosi exerceri queant quasi automaticæ, ut cernere est in peritissimis musicorum instrumentorum sonatoribus, et in iis, qui dormientes canunt, vel longiores etiam pronuntiant orationes. Deinde *negavi* consequens, quia quidquid in ejusmodi potentiarum aliarum actibus imperatis debeat voluntati, puto semper explicari sufficienter posse eodem modo: nam sicut ipsa substantia actus non indiget peculiari physico influxu voluntatis, in potentia subordinate recepto, ita nec modus ipse actus, *quatenus dependet a voluntate*, majori hujus influxu indigere videtur. Sicut enim consonum est, ac divinam providentiam, potentias omnes hominis harmonice ordinantem, commendat, quod, voluntate efficaciter decernente actus potentiarum, illico hæc obediunt; ita etiam consonum est, ut eo pacto exerceant actus, prout voluntas decernit, quamdiu sermo est de modis, qui ex solo voluntatis arbitrio dependent, nec peculiarem dispositionem aliter comparandam requirunt.—Et hæc sufficiunt de obscurissima ista controversia (1). Quæ vero Theologi disputant de influxu actuum imperantium in imperatos ejusdem voluntatis, extra fines Philosophiæ vagantur (2).

Mentem S. Thomæ circa præsentem controversiam, quæ Mens S. Thomæ. non magni est momenti, brevitatis causa expendendam esse non judicavi. Quamquam autem S. Doctor interdum, cum de motione, qua voluntas alias potentias movet, agit, nullam

(1) Plura require, si vis, apud Mastrium, Vazquez, Joannem a S. Thomæ, Cosmam de Lerma aliosque superius laudatos auctores.

(2) Vide Ripalda (*de Ente supernat.* disp. 67), Oviedo (*de animi* controv. 9), Lossada (disp. 9, cap. 6, num. 130; cap. 2, num. 31 seqq.) etc.

extrinsece et intrinsece, ut apparebit ex argumentis, nec multum inter se discrepat, quia S. Thomas ejusque assecæ ultra fatentur, voluntatem secundum quid nobiliorem intellectu esse, quamvis simpliciter et omnibus pensatis excellat intellectus (1).

84. PROPOSITIO. Quamvis voluntas secundum quid, et ratione habita particularium considerationum intellectum partim excedat, partim ab eo excedatur; simpliciter tamen, omnibus perpensis, intellectus perfectior dicendus est.

Voluntas
secundum quid
partim excedit
intellectum,
partim ab eo
exceditur;

Prima pars.: *Voluntas secundum quid partim excedit intellectum, partim ab eo exceditur*; evidens est ex superius demonstratis, si consideretur natura actus in utraque potentia, et modus, quo per illum attingit objectum suum. Nam intellectus attingit res secundum esse intentionale, voluntas vero tendit ad illas secundum esse reale ipsarum. Atqui actus hominis, attingens secundum esse duntaxat intentionale res homine ipso imperfectiores, perfectior est actu, attingente illas secundum esse reale, ac vice versa actus attingens res perfectiores (2). Ergo voluntas hominis relate ad actus exercitos circa objecta ipso nobiliora excedit in perfectione intellectum, et exceditur ab illo relate ad actus, qui versantur circa minus nobilia objecta. Egregie S. Thomas: *Tripliciter potest sumi comparatio intellectus ad voluntatem: uno modo absolute et in universali..... Alio modo per respectum ad res naturales sensibiles; et sic iterum intellectus est simpliciter nobilior voluntate, utpote intelligere lapidem (perfectius est), quam velle lapidem; eo quod forma lapidis nobiliori modo est in intellectu, secundum quod ab intellectu intelligitur, quam sit in re ipsa, secundum quod a voluntate desideratur. Tertio modo in respectu ad res divinas, quæ sunt anima superiores; et sic velle est eminentius, quam intelligere, sicut velle Deum et amare, quam cognoscere: quia scilicet divina bonitas, perfectior*

na (In 1.^{am} part. quæst. 82, art. 3), Valentia (In 1.^{am} part. disp. 6, quæst. 6, punct. 2°, Alamanni (Summ. philos. tertia secundæ, quæst. 109, art. 1), Lossada (de anim. disp. 7, cap. 5, num. 110 seqq) etc.

(1) Vide S. Thom. in tribus locis citatis, et Suarez, Lossada, Joann. a S. Thoma, Cosman de Lerma, etc.

(2) Vide S. Thom. 2. 2. quæst. 23, art. 6, ad 1.^{am}

est in ipso Deo, prout a voluntate desideratur, quam participa sit in nobis, prout ab intellectu concipitur (1). Unde etiam Hugo a S. Victore scripsit: *Dilectio supereminet scientiæ, plus enim diligitur, quam intelligitur, et intrat dilectio, ubi scientia foris est* (2). Nimirum quia cognitio Deum in similitudine intentionali obscure et imperfecte attingit, amor vero quia tendit ad rem, prout est in se realiter, affici potest erga ea quoque attributa, quæ latent intellectum.

Probari potest præterea major voluntatis perfectio ex modo, quo se habet respectu aliarum potentiarum, nam illas movet, et applicat quoad exercitium, ipso intellectu non excluso; et præterea libertate prædita est, ex qua etiam actus aliarum potentiarum a voluntate imperati, liberi denominantur. Verum etiam in hoc ipso ex altera parte ab intellectu exceditur; tum quia intellectus movet voluntatem quoad specificationem, tum quia quoad ipsum exercitium voluntas movere non potest nisi sub directione intellectus, a quo proinde essentialiter dependet. Denique quidquid sit, utrum aliqua cognitio Dei naturalis amore perfectior dari possit, saltem loquendo de supernaturalibus in hac vita, actus et virtus omnium præstantissima est charitas, ut docent Theologi, quæ eminet etiam inter ipsas theologicas virtutes (3). Nihilominus, ut omittam ipsam charitatem omnino a cognitione intellectus dependere, plerique frequentissime contendunt visionem Dei in patria amore et charitate perfectiorem esse (4). Verum hæc Theologis relinquuntur.

Secunda pars probatur: *Intellectus, omnibus perpensis, simpliciter perfectior voluntate dicendus est*. Inter potentias ejusdem ordinis, quæ se invicem in quibusdam excedunt, illa simpliciter nobilior habenda est, quæ 2) objectum habet abstractius et immaterialius, 3) majorem præ se fert independentiam ac prioritatem in essendo et operando, 4) et ex

omnibus tamen
pensatis,
intellectus esse
videtur
voluntate
simpliciter
perfectior.

(1) S. Tom. de verit., quæst. 22, art. 11. Cfr. 3.^a dist. 27, quæst. 1, art. 4; 1. p. quæst. 82, art. 3.

(2) Hugo Victorinus, lib. 6 in Cælestem hierarchiam D. Dionysii, cap. 7.

(3) Vide S. Paul., I ad Corinth., cap. 13, vers. 13; S. Thom. 2. 2. quæst. 23, art. 6.

(4) Vide Suarez, de anim. loc. cit. num. 6.

modo ipso suo tendendi magis arguit perfectionem. Atqui talis est intellectus. Ergo...

Major videtur satis per se patere. Minor probatur per partes. Et primo quidem

Probatur membrum α) Nam objectum intellectus primum et directum est quidditas rei aut natura universalis. Aut, si mavis (ut nunc non misceamus hanc controversiam), in omnium sententia proprium est intellectus ferri in rem præscindendo a concrectione singularitatis et existentie; at vero voluntas, quidquid sit de actu simplicis complacentiæ, qui minus perfectus est, habet pro objecto rem concretam et singularem, non enim amat, nec vult obtinere rem, nisi prout est in se, ac proinde singularem et existentem. Ergo negari nequit objectum intellectus abstractius esse ac immaterialius. *Quanto autem aliquid est simplicius et abstractius, tanto secundum se est nobilius et altius* (1).

Dices. Immo vero singulare et existens est aliquid perfectius, quam sola natura universalis ac præscindens ab existentia.—**Sed facile respondeo, distinguendo:** Singulare et existens perfectius est in *esse* rei, *conc.*; in *esse* objecti, *neg.* Etenim singulare non continet nisi seipsum, sed universale continet omnia suæ speciei vel generis; unde etiam fit, ut singulare cadat sub sensum, universale autem nequeat sensu apprehendi; et sic etiam in *Logica* dignitas et præstantia scientiæ dimetrii solet ex gradu abstractionis atque immaterialitatis (2).

Probatur membrum β) Nam 1.º in primis communis ratio potentiæ appetitiuæ est, ut ex cognoscitiva consequatur; est enim appetitio sequela naturalis cognitionis. Hinc etiam volitivum et appetitivum ex intellectivo et cognoscitivo solet a priori colligi, ut satis eruitur ex superius probatis. 2.º Deinde, ut postea videbimus, ipsa radix libertatis, quæ proprietas est præstantissima libertatis, est indifferentia iudicii et perfectio intellectus in cognoscendo. Est ergo intellectus prior et independentior voluntate secundum *esse*. 3.º Verum

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 82, art. 3.

(2) Vide *Logicam. Major.* num. 301, pag. 1016; num. 306, pag. 1031; *Ontolog.* num. 2, pag. 3 seqq.

idipsum dicendum est secundum operationem, quia voluntas, utpote caeca seu nihil ex se videns, indiget oculis ac directione rationis ad omnes prorsus actus, iis ipsis non exceptis, quos imperat; et ita quidem indiget, ut, ex alibi demonstratis (1), ne per divinam quidem virtutem possit voluntas quâpiam velle sine prævia cognitione: At intellectus proprio lumine gaudet, nec pendet a voluntate quoad omnes actus, siquidem primi actus intellectus nequeunt procedere ex motione et imperio illius. Nec vero dicas voluntatem ab intellectu dependere tamquam a ministro, materiam offerente, fere sicut intellectus dependet a phantasia. Est enim ingens discrimen: siquidem intellectus novam operationem longe excellentiorem efficit circa materiam a phantasia ministratam, novas in eo detegendo rationes intelligibiles sensibus impervias; at vero voluntas nihil ejusmodi efficit, sed tantum tendit actu suo in rem ab intellectu, et prout ab intellectu, propositam. Unde non potest dici ab intellectu pendere tamquam a ministrante materiam, sed potius tamquam a magistro et consiliario, cujus opera essentialiter indiget etiam tum, cum imperat, ac dominium in alias potentias exercet. Jam vero, ut recte Lossada, «perpetuo subesse directioni alterius, semperque indigere pædagogo, multum deprimit conditionem principis, et æstimationem omnium. Quare si daretur princeps omnino impotens ullo unquam tempore imperare quidquam sine consilio ac directione certi cujusdam consiliarii; melior, et præstantior haberetur in æstimatione prudentum conditio consiliarii, quam principis» (2). 4.º Denique intellectus est regula morum, cui debet se voluntas conformare, ut recte operetur; eatenus enim bene vel male procedit, quatenus recte rationis normam sequitur, vel deserit, et ideo etiam tanto est voluntas melior, quanto subiectioni rationi.

Probatur membrum γ). Intellectus 1.º ejus generis est potentia, cujus actus essentialiter ex sua propria indole affert perfectionem subjecto; cum enim cognitum sit in cognoscente secundum intentionalem similitudinem, subjectum cognoscens per cognitionem idealiter possidet perfectiones

(1) Vide supra num. 11, pag. 21 seqq.

(2) Lossada, loc. cit. disp. 7, cap. 5, num. 111.

omnium rerum cognitarum, ideoque *per se* semper importat, *physice ac naturaliter* loquendo, perfectionem. Secus vero voluntas, cujus actus, *ex sua indole*, indifferens est ad perfectionem vel imperfectionem subjecti, etiam naturalem, et solum perficit pro conditione rerum, quas amat. Et ratio est, quia tendit ad res, prout sunt in seipsis; at quælibet natura adhaerendo perfectioribus sibi consentaneis perficitur, adhaerendo autem villioribus vilescit. Unde etiam multarum rerum, quarum est malus amor, est bona cognitio (1). 2.º Dignitas hominis præcipue ex intellectu desumitur, et ideo tamquam essentialis ejus differentia communiter habetur, quod sit rationalis; rationalis autem est intellectus primo ac principaliter, voluntas autem per participationem. Confirmatur, quia «in suppositis intelligentibus differentia perfectionis naturalis potissime attenditur ex parte intellectivæ potentia; nam voluntas fere ejusdem est rationis in iis suppositis, vel saltem non potest tam facile distingui in eis ex diversitate operandi, sicut intellectus; et intra latitudinem angelorum major perfectio maxime reluet in modo cognoscendi, unus enim altiori modo, et per universaliores species cognoscit, quam alter; in voluntatibus autem difficile invenietur distinctio, quæ in modo operandi, ut dixi, parum differunt. Signum ergo est perfectionem nature intellectualis potissime se explicare in potentia intellectiva, atque adeo esse perfectissimam potentiam in tali subjecto» (2).

Objectiones
Scotistarum
solum.

85. Præcipua Scotistarum argumenta hæc sunt: α) Voluntas dominatur intellectui et cæteris potentiis, solaque libertate prædita est, quæ præcipua hominis dos existimatur: unde ipsa dici potest esse primum movens in hominis viribus. β) Perfectissimus omnium actuum et habituum in via, nempe charitas, ad voluntatem spectat. Immo vero etiam in patria ipse amor beatificus visioni, præstat, tum quia magis satiat animam, unitque cum Deo; tum quia oppositum illius, videlicet odium Dei, longe pejus est carentia visionis, vel etiam errore et ignorantia Dei. γ) Ordines angelorum distinguuntur secundum eorum perfectiones. Atqui Seraphini, qui

(1) S. Thom. 3.º dist. 27, quæst. 1, art. 4 fin. corp.

(2) Suarez, *de anim.*, lib. 5, cap. 9, num. 2.

excellunt in amore, constituuntur in gradu superiori, quam Cherubini, qui maxime commendantur cognitionis præstantia. Ergo δ) Potentiarum perfectio mensuranda est ex objecti nobilitate. Atqui nobilior vero est bonum, nam perfectio entis tandem per bonitatem explicatur, et unumquodque tantum habet de bonitate, quantum de perfectione. Accedit, quod actus voluntatis reddit hominem simpliciter bonum vel malum; neque enim ex scientia fit homo bonus vel malus, sed ex virtute vel vicio, quæ maxime pendent ex voluntate, ratione nimirum libertatis (1).

Hæc tamen probabilem admittunt solutionem. Primum α) ut summum probat excellentiam voluntatis secundum quid. Nominatim dominium maxime deprimitur ex cæcitate voluntatis, quæ nihil potest efficere nisi ex suggestionem ductu intellectus. Nec vero libertas est præcipua hominis dos, sed rationalitas, unde libertas efflorescit. Nec voluntas est primum movens absolute et universaliter, tum quia non movet nisi quoad exercitium, at quoad specificationem primum movens potius est intellectus per modum applicantis et proponentis bonum. Præterea omnem actum voluntatis præcedere debet actus intellectus. Unde vides mutuo se juvare, et invicem dependere intellectum et voluntatem; hæc tamen magis juvatur, ac dependet, quam ille. Quod attinet ad argumentum β), jam respondimus relate ad actus et habitus in via: unde solum sequitur excellentia quædam voluntatis secundum quid. Jam etiam diximus ex plurimorum sententia Theologorum, visionem beatificam amore perfectiorem esse, quamvis id alii negent. Nec obstat, quod amor dicatur unire, non enim est unio physica, sed intentionalis; nec minus unit visio, quam amor, quia in patria etiam intellectus attingit Deum, prout est in se, cum Deus secundum suam essentiam intellectui beati sit intime præsens et unitus. Neque item obstat, quod additur de odio Dei: nam multi concedunt, illud esse pejus in esse morali, negant tamen in esse physico, quia in carentia visionis consistit pœna damni,

(1) Hæc argumenta, quæ pridem solverat Eximius Doctor, fusius dilatata videri queunt apud Mastrium.

quæ summa est omnium. Vel concedi potest, quod odium Dei est majus malum, quam error vel carentia visionis; non quod excludat bonum in se majus, sed quia opponitur bono magis debito, et ipsum ratione sui est summe indebitum. Sic homini majus malum est frigus aut privatio caloris, quam carentia lucis; nec tamen calor est luce nobilior. Sic etiam animæ nostræ majus est malum privatio gratiæ habitualis, quam carentia unionis hypostaticæ; cum tamen hæc unio sit gratia nobilior, similiterque lethale peccatum, quod unum opponitur gratiæ, multo pejus est veniali peccato, quod sufficit excludendo unionem hypostaticam» (1). Tertium γ solvi potest, dicendo nomina illa imposita esse vel secundum perfectionem, quam charitas et cognitio important in via, vel per ordinem ad effectus et munera, ad quæ illi angeli destinantur inter homines. Nam in patria sicut Seraphini perfectius amant, quam Cherubini, ita etiam perfectius vident Deum; «certum enim est et absque controversia, ex perfectiori Dei visione sequi perfectiorem amorem». Si ergo denominatio Seraphim et Cherubim desumenda esset ex respectiva perfectione amoris et visionis in patria, difficultas æque solvenda foret ipsis eam objicientibus. Solvitur autem, si dicatur denominationem desumi ex perfectione istorum actuum in via, ex quo, ut jam notavimus, solum sequitur major perfectio voluntatis secundum quid. Vel dic cum Eximio Doctore (2), «denominationem illam non sumi ex iis, quæ in ipsis angelis inveniuntur, sed quæ in nobis efficiunt. Seraphim itaque dicuntur ardentes et incendentes, ut D. Dionysius ait (3), quia illorum munus est accendere in charitate Dei hominum voluntates; nam quia charitas in via perfectissima est, ideo hoc est perfectissimum angelorum munus, quod Seraphinis tribuitur; Cherubini vero munus habent illuminandi intellectus, ex eoque denominantur, quo pacto interpretandus venit

(1) Lossada, loc. cit. num. 113.

(2) Suarez, *de anim.* lib. 5, cap. 9, num. 6. Cfr. *de ultimo fine hominis*, disp. 7, sect. 1, num. 48; Lossada, loc. cit. num. 114; Joann. a S. Thoma, loc. cit. in respons. ad 3.um, *Ad secundam partem argumenti...*

(3) *De celesti hierarchia*, cap. 7.

D. Thomas» (1). Primum autem quod opponeretur in argumento δ de majori perfectione boni supra verum, *negatur*. Et in primis notandum est et bonum et verum quoad rem ipsam esse objectum utriusque potentie, nam et voluntas amat verum, licet sub ratione convenientis, et intellectus cognoscit bonum: et neutrum proprie, prout est in se, dicendum est altero melius. Nihilominus bonum et verum, prout respicitur ab intellectu, nobilius est objective seu in ratione objecti, quam prout respicitur a voluntate, quia est abstractius et immaterialius, quamvis in *esse* rei aliter sit, prout jam explicatum est. Ratio autem adducta in probationem Minoris nihil evincit; nam perfectio rei utique in ordine ad appetitum explicatur per bonitatem, sed potest etiam explicari per veritatem in ordine ad cognitionem. Ad alterum, quod adjunderetur, responderi potest, primo actum voluntatis reddere hominem simpliciter bonum, ideoque meliorem esse in genere morum, non autem in genere perfectionis naturalis. Ac bene potest actus æque vel minus perfectus secundum excellentiam physicam, ac alius, melior esse in genere morum. Ergo ex eo solum quod actus voluntatis reddat hominem simpliciter bonum, non recte infertur voluntatem secundum *esse* physicum esse intellectu nobiliorem. Deinde actus voluntatis ideo reddit hominem bonum, quia conformis est regulæ morum, quæ est in ratione. Quare rectificatio hominis prius est ab intellectu, quam a voluntate: non tamen denominatur actu simpliciter rectus nisi ex voluntate, in qua consummatur rectificatio ut voluntaria et libera, licet inchoetur a ratione ut regulante (2).

(1) S. Thom. 1.^a p. quest. 108, art. 6, ad 3.um

(2) Vide Joann. a S. Thom. (loc. cit.). Suarez (ibid. num. 8).

Solent etiam aliqui ad probandam voluntatis supra intellectum præstantiam argumentum petere ex analogia sensitivi appetitus, cuius actum excellentiorem putant actu sensus interni. Qua de re sic scribit Eximius Doctor: «Quidam putant in potentiis sentiendis appetitum esse perfectiorem qualibet cognoscente, eo quod actus omnes virium sensitivarum ordinantur ad appetitum sensitivum seu ad delectationem, cum vis sensitiva non nisi delectabile bonum attingat. Præterea sensitiva virtus ex natura sua ordinatur ad obediendum rationi, ad hoc autem vicinior accedit appetitus inferior (nam bruta ex concupiscentia potius, quam ex cruditione ducuntur): in natura